

Mogens N. Pedersen
cand.scient.pol.

Nogle forskningspolitiske fodnoter til beretningen om behavioralismens gennembrud i statskundskaben

1. Denne artikel vil som de foregående beskæftige sig med anvendelsen af kvantitativ metodik i statskundskaben. Da jeg tør regne med, at de øvrige bidragydere til POLITICA har foretaget distinktioner mellem kvantitativ og anden metode, og da der derfor vel sagtens allerede er fremkommet tilstrækkeligt mange og muligvis forskelligartede definitioner, vil jeg spare læseren for en længere udredning af, hvad jeg forstår ved kvantitativ metode. Samtidig sparer jeg mig selv for ubehaget ved at opstille en distinktion, et enten-eller, på et område, hvor det for det første er svært at skelne, og for det andet næppe hensigtsmæssigt at gøre det.

For mig er kvantitativ metodik uløseligt forbundet med den intellektuelle retning, behavioralismen, hvis fremkomst og gennembrud har revolutioneret statskundskaben. Vel vidende, at der ikke er nogen åbenlyst forbindelse mellem de to fænomener, og at man nok i det hele taget ikke mere har så let ved at sætte etiketter på forskning og forskere, vil jeg ikke desto mindre i det følgende benytte begreberne behavioralisme og kvantitativ metodik som synonyme, men det må slås fast, at denne sproglige forenkling foretages af praktiske grunde, og især fordi der ikke er levnet plads til en nærmere drøftelse.

Det spørgsmål, jeg vil beskæftige mig med, kan formuleres kort, men en rimelig besvarelse kræver givet mere plads, end der forefindes mellem POLITICA's for- og bagside. Jeg vil ganske enkelt spørge, hvorledes det kan gå til, at en videnskabelig disciplin som statskundskaben i løbet af få år kan ændre sig så gennemgribende, som man har kunnet iagttage det, især i amerikansk statskundskab, i 1950'erne og 1960'erne? En drøftelse af dette spørgsmål må antages at være af relevans også for dansk statskundskab, enten man nu mener, at vi er tvunget til i al evighed at følge efter, eller man er så optimistisk at

forudse muligheden af en selvstændig udvikling. Mere specifikt vil jeg starte med at drøfte det generelle problem om videnskabers udvikling, og på grundlag af denne drøftelse i den sidste del af artiklen illustrere mit grundsynspunkt gennem en kortfattet beskrivelse af nogle af de faktorer, der har betinget behavioralismens gennembrud i USA.

2. En rimelig måde at starte diskussionen på består i at give en definition af begrebet videnskab eller videnskabelig disciplin. Definitionerne i den videnskabsteoretiske litteratur er mangfoldige og forskelligartede, ganske som tilfældet er med næsten alle andre centrale begreber. Som regel søger man gennem begrebsdannelsen på én gang både at normere og at beskrive, og som følge heraf bliver definitionernes karakter tvetydig. Dette problem kan vi imidlertid lade ligge, for her drejer det sig blot om at finde et velegnet udgangspunkt for en diskussion af ét af den videnskabelige aktivitets aspekter.

Jeg vil foretrække at støtte den følgende diskussion på én blandt de mange beskrivelser af den videnskabelige disciplins væsen, nemlig den kendte, fra Carl J. Friedrich hidrørende, definition, der i en dansk udformning lyder:

"Videnskab er et system af viden, som kendes og til stadighed udvides af sine dyrkere under iagttagelse af metoder, de som gruppe anerkender som formålstjenlige med henblik på den art af viden." 1)

Der er tre grunde til, at jeg finder denne karakteristik af videnskabelig aktivitet god. I modsætning til mange andre betragter Friedrich for det første den videnskabelige disciplin ikke som noget statisk, men som et sig stadigt udviklende fænomen. For det andet anskues videnskab som et samspil mellem en åben mængde af organiseret viden og en åben mængde af forskere. Sidst, men ikke mindst, erkendes det i definitionen, at videnskabelig aktivitet, ligesom al anden social aktivitet, er normbestemt.

Disse tre egenskaber kan direkte aflæses på linierne. Mel-

1) Citeret efter Erik Rasmussen, Komparativ Politik, I, 2. udg. (København, 1971), p. 15.

I dem linierne står der imidlertid også en hel del. De tre nys nævnte egenskaber implicerer nemlig, at der i enhver viden- skab er indbygget nogle potentielle modsætningsforhold, der tilsammen udgør den mekanisme, som muliggør videnskabens ud- vikling over tid, og som også forårsager, at denne udvikling ofte antager former, som må beskrives som ufredelige. Det første modsætningsforhold er konflikten mellem det kendte - og docerede - system af viden og den nye erkendelse. Det andet repræsenteres af, på den ene side de til enhver tid herskende normer for videnskabelig aktivitet, og på den anden side de konkurrerende nye normer, forslag, kritik af de herskende nor- mer etc. Endelig bliver der også tale om et modsætningsforhold mellem grupper af fagets dyrkere, sat på spidsen mellem fler- tal og mindretal.

Disse tre modsætninger, potentielle eller aktuelle, er naturligvis i praksis så tæt forbundne, at man kun med besvær kan opretholde sondringen som andet end en begrebsmæssig distink- tion. Men på det principielle plan er de værd at fastholde, sim- pelthen fordi man næppe kan forstå en videnskabelig disciplins historiske udvikling uden at se den som drevet frem af stadige konflikter mellem noget, der er kendt og accepteret, og noget der er nyt og dermed tvivlsomt, og mellem eksponenter for det gamle og det nye.

3. En vistnok ganske udbredt opfattelse af, hvorledes en vi- denskab udvikler sig, går ud på, at den videnskabelige er- kendelse til stadighed udvides, og at denne bevægelse foregår kontinuerligt, omend ikke nødvendigvis altid med lige små skridt. Hvad vi vidste i går, vil som regel også være gældende i dag, blot ved vi i dag noget mere, "er trængt længere ud i forsk- ningens grænseegne". Nuancer kan forandres i billedet af omver- denen; der er selvfølgelig plads for diskussion om omfortolk- ninger af den ældre viden; men udviklingen sker først og frem- mest som en stadig ekspansion af vor problemsfære og af vor magt over den.

Denne opfattelse er let at falde for, især fordi den synes

at passe så smukt på den enkelte forskers udvikling. Men selv hvis beskrivelsen kan have en vis gyldighed på det individuelle plan, er det jo derfor langt fra givet, at videnskaben som sådan følger den samme evolutionære lovmæssighed. Enhver, der har fulgt statskundskabens udvikling i efterkrigstiden, vil have på fornemmelsen, at man ikke kan beskrive denne udvikling som analog med den, der foreligger, når en lærebog successivt revideres, udvides og forbedres.

Opgøret med den her beskrevne videnskabshistoriske forestilling er med stor kraft blevet gennemført inden for naturvidenskaberne, hvor først og fremmest Thomas S. Kuhn har foreslået og argumenteret for en alternativ "model", ifølge hvilken enhver videnskab til stadighed bevæger sig fra kriseløse til krisefyldte og tilbage til kriseløse perioder.²⁾ Herskende paradigmer, d.v.s. alment accepterede "lærebygninger", kommer før eller siden i konflikt med ny-indvunden viden; en som utilfredsstillende og irriterende oplevet konflikt mellem paradigme og erfaring udløser en videnskabelig revolution, hvis hovedresultat er, at det gamle paradigme destrueres, kimen til et nyt lægges, og snart dominerer det nye paradigme fuldstændigt. Overgangen fra den ptolemæiske til den kopernikanske astronomi, eller relativitetsteoriens gennembrud omkring sidste århundredskifte er eksempler på sådanne kriser: masser af forskere bedrev i begge tilfælde problemfri, "normal videnskab", eller "puzzle-solving", som Kuhn kalder det, indtil en kløft åbnede sig mellem empiri og teori og begyndte at plage det videnskabelige samfund; efter at en helt ny teori havde vist sig den "gældende" overlegen, kunne skiftet ske næsten fra dag til dag i et forløb, der minder om forløbet af en revolution. Det gamle blev totalt forkastet, og snart var man på vej ind i en ny "normal" situation, hvor alle studenter fra første dag lærte de nye regler, og hvor det store flertal af naturvidenskabsmænd ikke behøvede at brydes med videnskabsteoretiske problemer, simpelthen fordi den "normale videnskabs" lærebygning gav dem de accepterede grundregler, det videnskabelige samfunds "ideologi",

2) Thomas S. Kuhn, The Structure of Scientific Revolutions, 2. ed., (Chicago, 1970).

så at sige på et fad. ³⁾

Ordet paradigme er blevet et modeord i statskundskaben inden for de sidste få år. Mange politologer, der med større eller mindre ret mener, at de har skabt et godt begrebsapparat eller har gjort opmærksom på en ny synsvinkel, har brugt det fashionable udtryk om deres egen indsats. Andre har nøjedes med at efterlyse et paradigme. Og en meget artikuleret fløj inden for amerikansk statskundskab er gået direkte til angreb på, hvad de anser for det herskende paradigme, d.v.s. den behavioralistiske, kvantificerende retning, som i løbet af 1960'erne er blevet altdominerende i USA. ⁴⁾

Alene det forhold, at så mange søger at tage patent på eller bruge termen, for slet ikke at tale om den forvirrende mangfoldighed af sammenhænge, hvori man kan træffe på den, bør nok lede til almindelig skepsis. Passer den Kuhn'ske model på statskundskabens udvikling - i stort og/eller i småt?

Om det er berettiget at overføre Kuhn's specifikke videnskabshistoriske forestillinger på statskundskaben ser måske ikke i sig selv ud til at være et særlig interessant spørgsmål i denne forbindelse. Kuhn synes selv at være skeptisk m.h.t. begrebets anvendelse uden for naturvidenskaberne. ⁵⁾ Når jeg godt vil dvæle lidt ved spørgsmålet, er det, fordi jeg mener, at man kan hævde, at den Kuhn'ske model er delvis irrelevant for en beskrivelse af statskundskabens udvikling. Irrelevansen udspringer af, at statskundskaben - og for den sags skyld en række andre samfundsvidenskaber - mangler ét ganske bestemt træk, som er karakteristisk for de fleste naturvidenskaber. Og heraf følger, at statskundskabens udvikling, hvis den ikke kan indpas-

3) Kuhn bruger ikke termen paradigme helt éntydigt. I efterskriften til 2. udgaven drøfter han begrebet indgående, se op.cit., pp. 176 ff. Se også Alan Ryan, The Philosophy of the Social Sciences, (London, 1970), især pp. 232-37.

4) Se især J. Peter Euben, "Political Science and Political Silence", i Philip Green & Sanford Levinson, eds., Power and Community: Dissenting Essays in Political Science, (New York, 1970), pp. 3-58.

5) Thomas S. Kuhn, op.cit., pp. 208-09.

ses i nogen af ovenstående "modeller" må følge andre regler, være bestemt af andre faktorer, helt eller delvist. Hvorledes disse faktorer virker, kan man få udmærket belyst ved at betragte behavioralismens gennembrud i amerikansk statskundskab.

4. I grove træk kan man sige, at statskundskaben har det særlige kendetegn i forhold til naturvidenskaberne, at den i langt mindre omfang end disse råder over et sæt klare kriterier for accept af teorier. 6), 7) Når vi præsenteres for et nyt "paradigme", en ny "approach", eller hvad man nu kalder alle de forslag til begrebsapparater, teorier etc., som dukker op med jævne mellemrum, så må vi nøjes med at karakterisere dem som interessante, lovende, konsistente, frugtbare o.s.v. Ingen af os kan med rimelighed hævde, at teori x er overlegen, indlysende rigtig, eller hvad man nu vil sige, hvis man tør hævde, at x repræsenterer den eneste rimelige måde at betragte eller at ordne politiske fænomener på i fremtiden.

I naturvidenskaberne har paradigmeskiftene været karakteriseret ved, ikke bare at én eller flere forskere hævdede, at de havde ret i deres måde at løse centrale problemer på, men også ved at det ofte var muligt at teste forslagene ved at underkaste dem en eller flere kritiske prøver, som kunne godtgøre deres absolutte overlegenhed i forhold til ældre og konkurrerende teorier. Man har kunnet demonstrere, hvor man i statskundskaben alt overvejende er henvist til at overtale.

Vi kan for så vidt godt tale om "normal forskning" i statskundskaben. Også om kriser, repræsenteret ved åben utilfredshed med den måde, tingene gøres på. Vi kan også tale om, at en be-

6) Jeg bruger her og i det følgende termen teori som samlebetegnelse for, hvad man snart benævner teori, snart approach, paradigme, model o.s.v. - kort sagt alle mere ambitiøse forsøg på at ordne, systematisere og forklare politiske fænomener. Sprogbrugen er nok engang udtryk for, at pladsen ikke tillader overholdelse af et bestemt sæt regler m.h.t. anvendelsen af disse centrale termer.

7) De synspunkter, der her fremføres, kan også findes bl.a. i Arnold Brecht, Political Theory (Princeton, 1959), pp. 69-72, hvor de dog for det meste er mere afdæmpede, og for det andet i højere grad angår accept af simple generalisationer, observationer etc. end accept af paradigmatiske teorier.

stemt fremgangsmåde og nogle bestemte begreber og forestillinger er mere eller mindre dominerende. Nye teorier fører ofte også til, at helt nye problemstillinger åbnes for forskning, for slet ikke at tale om skoledannelse, til at en "mester" får "disciple", som arbejder inden for en udstukket ramme. Men så længe vi ikke har bedre kriterier for accept eller forkastelse af nye teorier, er det umuligt fuldt ud at anvende Kuhn's model for videnskabers udvikling på statskundskaben. ⁸⁾

Hvis man accepterer mit hovedsynspunkt, som er, at det for øjeblikket og måske i en meget lang periode er umuligt, alene på grundlag af en politologisk teoris struktur at forudsige, om den vil forsvinde ud i mørket, når den har mistet nyhedens interesse, eller om den i løbet af nogen tid vil blive basis for en dominerende tankeretning, - så fristes man let til at hævde, at statskundskabens udvikling må foregå helt tilfældigt, og at politologerne må være lette ofre for alskens tungetalere, især sådanne, der lover en hurtig genvej til den "generelle teori".

Så galt behøver det dog ikke nødvendigvis at stå til. Det videnskabelige samfund lader sig nok bevæge, men der er grænser for hvor hurtigt. De praktiserende politologer udgør et kollektiv, en gruppe med sin egen struktur og sine egne normer, og kun når gruppen som sådan eller dens flertal har godtaget en ny teori som arbejdsgrundlag, kan man hævde, at den er slået igennem. Det er netop her, at Carl J. Friedrich's definition peger på en vigtig egenskab ved alle videnskaber, og vel at mærke en egenskab, som det sikkert er mere relevant at fremhæve i

8) Ovenstående argument kunne og burde uddybes. Jeg vil hen-vise læseren til at studere et par eksempler, f.eks. be-
retningen om opdagelsen af DNA-molekylets struktur, eller
beretningen om, hvorledes den generelle relativitetsteori
blev accepteret. Se James D. Watson, Dobbeltspiralen (Kø-
benhavn, 1969), og Ronald W. Clark, Einstein: The Life and
Times (New York, 1971), især kap. 9. Det bør anføres, at
paradigmeskift i naturvidenskaberne ikke altid forløber
så hurtigt, som her antydnet. Kuhn peger selv på mange til-
fælde, hvor en ny teori først lang tid efter sin frem-
komst er blevet accepteret. Noget helt andet er, at i næ-
sten alle tilfælde af paradigmeskift vil der kunne påvi-
ses forskere, som ikke lod sig overbevise, men førte en
årelang krig mod det nye. Et godt eksempel i denne for-
bindelse er paradoksalt nok den ældre Einstein selv.

forbindelse med statskundskaben end med de fleste andre. De mennesker, der lever af at studere politiske fænomener, fastsætter deres kriterier for, hvad der er og ikke er statskundskab, og hvad der er god og dårlig statskundskab, gennem beslutningsprocesser og koalitionsdannelser, der ikke er uden lighedspunkter med de processer, som udgør en del af politologens studieobjekt. Hvilket igen vil sige, at opbygningen og bevarelsen af koalitioner mellem politologer, bevidst som ubevidst, bliver en naturlig aktivitet i professionen. Om en bestemt måde at dyrke statskundskab på vil brede sig eller vise sig at være blot en ny blindgyde, bestemmes selvfølgelig ikke alene af, hvad jeg her benævner forskningspolitiske faktorer; p.d.a.s. kan man roligt hævde, at det vil være helt umuligt at fatte udviklingen især i amerikansk statskundskab, såfremt man ikke er opmærksom på, at denne udvikling også er et resultat af en forskningspolitisk kamp mellem ældre og yngre generationer, en kamp hvor parterne hver for sig har udnyttet de i professionen tilstedeværende ressourcer med henblik på at erobre og befæste akademiske og andre magtpositioner.

5. Der er ingen grund til her i detaljer at repetere, hvorledes behavioralismen med dens særlige metodologiske grundsyn og dens stærke læggen vægt på anvendelsen af kvantitative metoder har bredt sig i tiden efter 2. verdenskrig. Dels har de ledende eksponenter for denne retning inden for amerikansk statskundskab selv givet hver deres version af beretningen, nogle formet som status-opgørelser, andre som en art selvbiografiske skitser,⁹⁾ og dels er der på det seneste også fremkommet for-

9) Blandt de første må især nævnes de efterhånden klassiske artikler af David B. Truman, David Easton, og Robert A. Dahl. Disse artikler er let tilgængelige i Heinz Eulau, ed., Behavioralism in Political Science, (New York, 1969). I James C. Charlesworth, ed., Contemporary Political Analysis, (New York, 1967) er også samlet en række væsentlige bidrag til belysning af behavioralismen. To meget læseværdige forskerselvbiografier findes i Gabriel A. Almond, Political Development: Essays in Heuristic Theory, (Boston, 1970), pp. 3-27, og i Heinz Eulau, Micro-Macro Political Analysis: Accents of Inquiry, (Chicago, 1969), pp. 370-90.

søg på at skrive bevægelsens historie ud fra forskellige, partielle synsvinkler. ¹⁰⁾

De "sejrende" behavioralister har selvfølgelig, som andre sejrherre, været tilbøjelige til at se udviklingen som en kamp mellem tradition og fornyelse, en kamp, hvor fornyerne i kraft af deres moderne synspunkter har vundet den sejr, der består i, at deres tanker og ideer er blevet integreret i disciplinen, og i at eksponenterne for det nye selv er blevet "the Establishment". Statskundskabens historie ses som beretningen om "successive emancipations from earlier limitations and false starts". ¹¹⁾ Der spores i stigende grad en tolerance over for de politologer, som ikke bekender sig til behavioralismens Credo. ¹²⁾

Hvad enten man accepterer denne udlægning eller ej, må man erkende, at amerikansk statskundskab i de sidste 10-20 år fundamentalt har ændret karakter. Med udgangspunkt i, hvad der blev fremført i forrige afsnit må man derfor spørge, hvorledes et forsvindende mindretal i professionen er blevet til et flertal? Hvis mindretallet ikke direkte har kunnet demonstrere behavioralismens overlegenhed, - og det mener næppe nogen af bannerførerne ¹³⁾ - har de da været i stand til at overtale resten af deres kolleger, eller hvad er der sket?

Læser man de forskellige beretninger grundigt og mellem linierne, kan man sammenstykke en kort og selvfølgelig tenden-

10) Se Richard Jensen's to bidrag til Seymour Martin Lipset, ed., Politics and the Social Sciences, (New York, 1969), pp. 1-28 og 226-43.

11) Heinz Eulau, "Political Science", i Bert F. Hoselitz, ed., A Reader's Guide to the Social Sciences, (New York, 1959), p. 94.

12) Denne ændring kan nok lettest følges i de indlæg, som den mest produktive af de behavioralistiske programmatikere, Heinz Eulau, har leveret. Vil man gerne se eksempler på aggressivitet, kan man, hvis man da ikke vil læse de politologiske kampskrifter fra 1950'erne, finde udmærkede illustrationer i den aktuelle debat om den kvantitative metodes anvendelighed i historieforskningen. Robert P. Swierenga, ed., Quantification in American History: Theory and Research, (New York, 1970), samler en række af de centrale indlæg, se især pp. 3-74.

13) Heinz Eulau har f.eks. taget udtrykkeligt afstand fra, at behavioralismens "rigtighed" kan vises.

tiøs besvarelse af disse spørgsmål. Den må med alle forbehold for forenklinger se således ud:

En behavioralistisk og kvantificerende måde at studere politik på dukkede op allerede tidligt i dette århundrede. Man kan pege på pionerer i så henseende både i historie, politisk sociologi og i statskundskaben selv, f.eks. Frederick Jackson Turner, Stuart Rice og Charles Merriam.¹⁴⁾ Mens de to første, og andre med dem, kun kom til at øve begrænset og kortvarig indflydelse, fordi de ikke interesserede sig for at generalisere deres metodesyn, og fordi de enten ikke ville eller ikke kunne skabe sig en organisatorisk platform, så arbejdede Charles Merriam mere målbevidst. Dels søgte han at omvende sine kolleger, bl.a. gennem organiseringen af tre konferencer om "The Science of Politics" i midten af 1920'erne¹⁵⁾; og dels blev han den drivende organisatoriske kraft i den såkaldte Chicago-skole i mellemkrigstiden. I alle beretninger er man enige om at fremhæve, at nutidens behavioralistiske orientering udspringer af, hvad der foregik i denne kreds, hvis mere prominente medlemmer var Merriam, Quincy Wright, Harold Lasswell og Leonard D. White; hvad disse personer ikke selv fik udrettet, satte de i det mindste igang ved at uddanne andre, bl.a. Gabriel A. Almond, V.O. Key, Jr., David Truman, Herbert Simon, Avery Leiserson, for blot at nævne de mest indflydelsesrige. Men det fremgår også, at Chicago-skolen mens den blomstrede kun havde ringe umiddelbar indflydelse; den havde endnu kun i Chicago nået den "kritiske masse", som en af eleverne har udtrykt det.¹⁶⁾ Hvornår de nye synspunkter ophørte med at være "far out", og i stedet blev til opfattelser man måtte reg-

14) Når Turner og Rice er nævnt her, er det først og fremmest fordi deres skæbne klart illustrerer mit hovedsynspunkt. Man kan læse mere om dem i Richard Jensens artikel om amerikansk vælgeradfærdsforskning, se Lipset, op.cit., især pp. 232-36.

15) Rapporterne fra disse konferencer kan findes i American Political Science Review, vols. 18-20 (1924, 1925 og 1926).

16) Gabriel A. Almond, op.cit., p. 10.

ne med, kan diskuteres. ¹⁷⁾ Man er dog nok enige om, at en vigtig hændelse var det samarbejde, som Chicago-skolens folk fik med andre politologer i krigsadministrationen under 2. verdenskrig, især i den af Lasswell ledede "Experimental Division for the Study of War Time Communications" i Washington. En sammenligning af listen over medarbejdere her med en liste over ledende behavioralister viser et forbavsende sammenfald. ¹⁸⁾ Den såkaldte behavioralistiske revolution er et langt stykke vej identisk med beretningen om, hvorledes disse mænd fik et fælles grundsyn, som de tog med sig, da de efter krigen spredtes for alle vinde, etablerede sig selv ved prestige-universiteterne, men samtidig samarbejdede formelt og uformelt om det fælles, omend sikkert vage og uformulerede, mål: fornyelsen af amerikansk statskundskab.

Allerede i disse første faser kan man se nogle vigtige organisatoriske faktorer i funktion. For det første er det oplagt, at selv om nye intellektuelle retninger ofte udgår fra en enkelt eller fra nogle ganske få personer, så er chancen for et "gennembrud" ikke uden sammenhæng med, om der forefindes en organisatorisk struktur, som tillader diffusion ud til en videre kreds. Jo større professionen er, desto vigtigere bliver dette punkt. Den amerikanske studiestruktur med dens graduate schools giver fornyeren mulighed for på godt og ondt at skaffe sig disciple, som kan sprede hans synspunkter. ¹⁹⁾ Graduate schools er, som det er blevet sagt, "the gatekeepers to the disciplines"; ²⁰⁾ magten over, hvem der skal optages, og hvad studenterne skal lære, er en uhyre vigtig faktor i disci-

17) Richard Jensen, op.cit., pp. 4-9, er tilbøjelig til at tillægge de tre konferencer i 1923, 1924 og 1925 afgørende betydning. Han står alene med dette synspunkt.

18) Heinz Eulau, op.cit. (1969), pp. 375-78.

19) Oran Young har givet en interessant beskrivelse af mester-discipelrelationen og nogle af dens uheldige konsekvenser, se hans Systems of Political Science, (Englewood Cliffs, N.J., 1968), pp. 103-06.

20) Albert Somit & Joseph Tanenhaus, American Political Science: A Profile of a Discipline, (New York, 1968), p. 3.

plinens udvikling, og den enkelte forskers evne til at tiltrække elever er et væsentligt middel i hans egen kamp for anerkendelse.

For det andet lettes diffusionen af, at universitetsstrukturen fremmer, ja ligefrem kræver stærk geografisk mobilitet inden for den akademiske profession. Det er blevet fremhævet, at mange institutioner i 1950'erne søgte at ansætte deres "egen" behavioralist, muligvis for derved på samme tid at imødekomme ønsker om fornyelse og alligevel at holde situationen under kontrol. At det i mange tilfælde viste sig at være en gøgeunge, man havde fået i reden, er en helt anden sag, jvf. det første punkt ovenfor. At bevidst ansættelsespolitik, efter at en vis træghed var overvundet, har været en væsentlig faktor bag den eksplosive spredning af behavioralistisk tankegang, er hævet over enhver tvivl.

Den tredje relevante strukturelle ejendommelighed ved de amerikanske universiteter er deres rangordning i et ret stift prestige-hierarki.²¹⁾ Eksistensen af dette hierarki letter på en måde en diffusion af nye tanker. Set fra såvel studenteres som læreres side er "markedet" ret gennemsigtigt: man kender prestige-institutionerne, som det er værd at influere og erobre. I og med at mange af de lavere placerede institutioner er tilbøjelige til at følge signaler fra de første, og stærkt interesseret i at ansætte produkterne fra prestige-skolerne, bliver det muligt for et numerisk mindretal at operere, som om det udgør et reelt flertal i professionen. Behavioralismens foretrukne projektform, det stort anlagte, kollektive, men direktør-ledede projekt, virker i retning af at skabe og opretholde uformelle forbindelseslinier mellem de forskellige insti-

21) Den amerikanske tilbøjelighed til at rangordne institutioner og personer kan ses i fuldt flor i Somit & Tanenhaus' bog. Hvis man vil se, hvilke forskningspolitiske interesser en sådan rangordning kan tjene, bør man læse Heinz Eulau & James G. March, ed., Political Science (Englewood Cliffs, N.J. 1969). Denne bog er rapporten fra et stort komitéarbejde og et survey i professionen; da den også har karakteren af en "perspektivplan", kan man med udbytte koncentrere sig om komiteens rekommendationer, se især pp. 74, 104, 121, 129.

tutter og individer.

På et mere fremskredent stade i behavioralismens spredning, d.v.s. især i 1950'erne blev andre mekanismer aktiveret. Det uformelle samarbejde institutionaliseredes gennem dannelsen af en række komiteer; de to vigtigste, begge oprettet under det samfundsvidenskabelige forskningsråds (SSRC) auspicer, var The Committee on Political Behavior og The Committee on Comparative Politics. Begge blev ledet af Chicago-skolens folk, og begge virkede som vigtige katalysatorer i den videre udvikling: komiteerne arrangerede konferencer, igangsatte og opmuntrede til igangsættelse af større projekter, formidlede kontakter og økonomiske midler, lod udgive serier af monografier o.s.v. ²²⁾

Behavioralistisk forskning er som regel kostbar at gennemføre, især når den baseres på survey-metoder. Det er blevet fremhævet, at behavioralismen ville have haft meget svært ved at slå igennem, havde det ikke været for den store velvilje, dens ledere mødte hos de store private eller semi-private fonds, som Carnegie-, Rockefeller- og Ford Foundation. Det er næppe muligt at foretage en dækkende analyse af samspillet mellem disse fonds og behavioralisterne, men det skal nok passe, at relationerne er komplekse og reciproke. ²³⁾ Givet er det, at disse forskningspolitiske relationer har været helt afgørende for den udvikling, som den politiske adfærdsforskning og den moderne komparative politik har gennemløbet. Ved bl.a. i de senere år at give store summer til opbygning af dataarkiver og til systematisk træning af yngre politologer i kvantitativ metodik har de forskellige fonds foretaget økonomiske investeringer, der tenderer til at binde dem selv og modtagerne til bestemte typer forskning.

Man kunne fortsætte længe endnu med beskrivelsen af de magtpositioner og de mekanismer, der har været af betydning for den

22) Gabriel A. Almond, op.cit. giver en god beskrivelse af aktiviteterne i Committee on Comparative Politics. Jvf. også Lucian W. Pye & Kay K. Ryland, "Activities of the Committee on Comparative Politics, 1954-70," Items, 25, (1971), pp. 6-9.

23) Robert A. Dahls udtryk i den i note 9 nævnte artikel.

kvantitative politologis gennembrud. Lad mig nøjes med en hastig opregning: oprettelse af nye tidsskrifter; "overtagelse" af redaktionen af de etablerede prestige-tidsskrifter som f.eks. APSR; besættelse af positioner i de talrige redaktionskomiteer, der har til opgave blandt alt for mange manuskripter at udvælge de få, der skal offentliggøres; virksomhed som konsulenter for de store forlag i forbindelse med udgivelsen af såvel enkeltstående monografier som de talrige serier og rækker, der har set dagens lys i 1960'erne; erobringen af flertallet og præsidentposten i APSA og i de regionale organisationer, o.s.v., - alt sammen faglige aktiviteter med forskningspolitiske muligheder.

Jeg er klar over, at man kan læse ovenstående, som om jeg mener, at behavioralismens gennembrud har været resultatet af en lille gruppes kup, resultatet af en bevidst og langsigtet politik, gennemført af en begrænset kreds af mennesker. Noget sådant tør jeg slet ikke hævde. At nogle af deltagerne i forløbet har vidst, hvad de gjorde, og at nogle af medlemmerne af det nuværende "Establishment" er snilde politikere, - derom kan der næppe herske tvivl. Men at hævde en slags konspirationshypotese er at gå for vidt, dels fordi en akademisk profession med flere tusinde medlemmer ikke så let lader sig manipulere, selv ikke når den er så hierarkiseret som amerikansk statskundskab, og dels fordi der næppe er basis for at betragte de oprindelige få pionerer som en intellektuelt og ideologisk homogen gruppe. Det er, som David Easton har fremhævet, lettere at beskrive behavioralismen som en intellektuel retning end som en konkret akademisk bevægelse.²⁴⁾ Hvad jeg har villet hævde er, for det første, at en beskrivelse af statskundskabens udvikling som en kumulativ fremadskriden eller som en Kuhn'sk dialektisk bevægelse ikke er adækvat. Nydannelser i statskundskaben får ingen konsekvenser for disciplinens udvikling, med mindre de føres gennem de rigtige kanaler og finder genklang de rigtige steder. Ikke demonstration, men

24) David Easton, A Framework for Political Analysis, (Englewood Cliffs, N.J., 1965), p. 6.

argumentation, overtalelse, samt organisatorisk indsats, er afgørende for en intellektuel retnings succes.

6. Det ræsonnement, der er fremført her, er i forhold til Kuhn's elegante og elaborerede model både partielt og primitivt. Hvis man, som jeg har gjort det, blot vil pege på, at visse karakteristika ved den akademiske professions opbygning er af betydning for nye intellektuelle retningers "sprednings-sandsynlighed", så har man på én gang sagt noget banalt og noget kontroversielt. Men man har ikke fremlagt synspunkter, der kan paradere som en gyldig én-faktor-forklaring, hverken i forbindelse med det behavioralistiske gennembrud, eller - langt mindre - i forbindelse med den generelle udviklingslinje for en samfundsvidenskab.

Kuhn er f.eks. i stand til at belyse problemet om, hvorledes en almindelig utilfredshed kan brede sig i en disciplin, indtil det punkt nås, hvor der udløses et paradigmeskift. Ligeledes har han et svar på, hvilke konsekvenser paradigmeskiftet har for forskernes arbejdsituation, specielt på spørgsmålet om, hvorfor et nyt paradigme ofte slår ret hurtigt igennem og dermed genskaber en "normal" situation. ²⁵⁾

Selv om jeg ikke har haft vidtgående intentioner, kan jeg dårligt komme uden om at sige nogle få ord om disse centrale spørgsmål i den politologiske sammenhæng. Det første af dem vil jeg gøre mig hurtigt færdig med, alene af den grund at det er alt for fundamentalt og kompliceret til at kunne behandles her. Jeg tror, at Kuhn har ret i, at utilfredshed er den vigtigste drivkraft i enhver videnskabs udvikling, men samtidig tror jeg også, at denne utilfredshed kan være af vidt forskellig karakter i forskellige videnskaber. I statskundskaben har der givetvis mere været tale om en generel og diffus utilfredshed med disciplinens primitive stade, blandet med et ønske om at være til nytte ved løsningen af samfundets politiske problemer, end der har været tale om den form for utilfredshed der udspringer af kontradiktoriske empiriske fund inden for

25) Kuhn's synspunkter er langt mere komplicerede og balancerede, end jeg her giver udtryk for. Se især Thomas S. Kuhn, op.cit., kap. 12.

rammerne af en teori. Den nære relation mellem politisk praksis og politologisk forskning skaber en egen problemstilling, som måtte indgå i et mere generelt forsøg på at formulere den videnskabelige udviklings lovmæssigheder i statskundskaben.

Med disse få og utilfredsstillende bemærkninger om det måske vigtigste problem vil jeg gå videre til det andet spørgsmål, som vil få en lidt mere udførlig behandling. Ikke fordi det er lettere at gå til, men fordi det er relevant for forståelsen af nogle træk ved den "post-behaviorale" fase i statskundskaben. Den vigtigste grund til at sige noget om følger-virkningerne af paradigmeskift blandt politologerne er imidlertid, at min "forklaring" tilsyneladende fører lige ud i et paradoks, når den konfronteres med dagens situation, således som jeg opfatter den.

Hvis det nemlig, som hævdet, er et karakteristisk træk ved statskundskaben, at en ny intellektuel retning ikke kan trænge hurtigt igennem ved hjælp af en "demonstrations-effekt", men i stedet må spredes ved hjælp af bl.a. nogle af de mekanismer, der blev omtalt ovenfor, så måtte man forvente, at en ny retnings fremtrængen ville blive mødt, ikke alene med øjeblikkelig modstand, men også med en tidsmæssigt udstrakt modstand, som ville medføre, at spændingen mellem disciplinens udøvere ville holde sig, længe efter at magtrelationerne i disciplinen havde ændret sig. I det foreliggende tilfælde skulle man forvente, at de politologer, som er blevet kaldt traditionister, institutionalister, anti-behavioralister etc., fortsat ville bekæmpe den i deres øjne fundamentalt forkerte behavioralistiske måde at studere politiske fænomener på.

En sådan "skyttegravs-" eller "frontforkortnings-krig" kan ikke siges at karakterisere amerikansk statskundskab. Efter en voldsom udladning af bitter polemik i 1950'erne er diskussionen om behavioralismen og om de kvantitative metoders muligheder og begrænsninger ret hurtigt ebbet ud.²⁶⁾ Den konflikt,

26) Denne påstand, der nok er diskutabel, baserer sig på mine personlige indtryk ved samtaler med amerikanske kolleger, såvel som på polemik-frekvensen i tidsskrifter o.a.st.

som netop nu præger amerikansk statskundskab, og hvor det behavioralistiske "Establishment" unægtelig er kommet i skudlinien, angår mere problemet om forskningens samfundsmæssige relevans end den behavioralistiske metodik.²⁷⁾ Dette relevanskrav er også baggrunden for den "uhellige" alliance, der i de senere år synes indgået på det organisatoriske plan mellem helt unge politologer, bl.a. fra "The Caucus for a New Political Science" og repræsentanter for før-behavioralistisk statskundskab som f.eks. Hans J. Morgenthau, Leo Strauss, Christian Bay m.fl.²⁸⁾

Behavioralisterne selv har naturligt nok hævdet, at denne stabilisering hænger sammen med, at deres synspunkter har sejret. Robert A. Dahl har udtrykt dette synspunkt bedst i sin artikel fra 1961 med den betegnende undertitel: "Epitaph for a Monument to a Successful Protest". I denne statusopgørelse taler han om, at behavioralismens sejr består i, at den indkorporeres i den samlede politologiske disciplin, og at sejren dermed også betyder protestbevægelsens forsvinden. "As a separate, somewhat sectarian, slightly factional outlook it will be the first victim of its own triumph".²⁹⁾

Man kan naturligvis ikke bygge et svar på spørgsmålet alene på, hvad de behavioralistiske programmatikere har skrevet. Modparten, - hvis den kan findes, - må også høres. Heldigvis behøver man ikke at fordybe sig i den efterhånden noget støvede polemik, hvis man vil komme på sporet af den anden side. I den survey-undersøgelse, som Albert Somit og Joseph Tanenhaus gennemførte for nogle år siden blandt amerikanske politologer, kom der mange oplysninger frem, som kan tjene til belysning af det rejste problem. Specielt viste det sig, at man ikke kunne påvise nogen egentlig polarisering af professionen m.h.t.

27) Jvf. hertil Philip Green & Sanford Levinson, op.cit., samt Øystein Gaasholts artikel i dette nummer af POLITICA.

28) Denne konflikt kan følges gennem APSA's "medlemsblad" PS.

29) Robert A. Dahl, citeret fra Heinz Eulau, ed., op.cit. (1969), p. 85.

holdning til behavioralismen. I den foretagne faktoranalyse viste den stærkeste og mest stabile faktor sig at være én, som man fortolkede som the behavioral factor.³⁰⁾ Men når de amerikanske politologers fordeling på denne faktor blev beregnet, viste fordelingskurven sig at være, hvad man i bevægelsens eget "sprog" ville kalde platykurtisk. Professionens medlemmer fordelte sig med ca. halvdelen positivt og den anden halvdel negativt indstillet over for behavioralismen, men uden antydning af en bimodalitet, der kunne tydes som udtryk for en polariseringstendens. Siden denne undersøgelse blev foretaget i 1963, er der nok sket en ændring af professionens "profil", men derfor er det refererede resultat alligevel ikke uden interesse. Det viser nemlig, at til trods for alle sejrxfanfarer og talen om at et nyt paradigme var slået igennem, så var politologernes holdning til det nye, for det første ikke præget af "masseomvendelser" å la naturvidenskabernes paradigmeskift, men for det andet heller ikke af en sådan art, at der var basis for at tale om en skarp konflikt mellem tradition og fornyelse. Disse data taler hverken decideret for eller imod forventninger på grundlag af Kuhn's model; ej heller er de problemfri i relation til den synsvinkel, jeg har anlagt på statskundskabens udvikling. Tolkningen er yderst vanskelig.

En mulig tolkning, måske ikke særlig ny, er følgende: Behavioralismens spredning i amerikansk statskundskab foregik overvejende under konflikt mellem en ældre og en yngre generation. I kraft af, at den overvejende del af tilgangen til professionen er kommet behavioralisterne til gode, har disse kunnet "omgå" deres oprindelige modstandere. Denne "knibtangsbevægelse" har imidlertid et vigtigt træk, som kan være med til at forklare, hvorfor Somit og Tanenhaus ikke fandt nogen polariseringstendens i deres materiale. De oprindelige behavioralister hævdede sig bl.a. ved at igangsætte forskning på områder, som kun få politologer hidtil havde beskæftiget sig med,

30) Albert Somit & Joseph Tanenhaus, op.cit., kap. 3.

f.eks. vælgeradfærdsforskning. Deres yngre disciple tenderer til at videreføre denne type specialisering. Hverken første eller anden generation af behavioralister behøver derfor strengt taget at geråde i frontale konflikter med repræsentanter for en før-behavioralistisk statskundskab. Man tenderer således nok til fortsat at dele sig m.h.t. metodisk grundsyn, men det forskellige grundsyn er forbundet med en tendens til en materiel arbejdsdeling, som virker konflikt-neutraliserende.

Denne tolkning er ikke helt fri fantasi. Man kan givet fremskaffe materiale, der tillader en afprøvning. Rigtignok kan der ikke hentes direkte støtte for den i Somit og Tanenhaus' data, men en nyere undersøgelse har givet resultater, som i hvert fald ikke strider mod hypotesen:

Sammenhæng mellem amerikanske politologers foretrukne forskningsfelt og deres alder. Relativ fordeling. Udvalgte specialer. 1967. ³¹⁾

Speciale	Født 1930 el. senere	Født 1915-29	Født før 1915	%	N
Pol. psykologi	87	8	5	100	129
Pol. socialisering	84	14	2	100	196
Metodik	78	16	6	100	125
Vælgeradfærd	74	22	4	100	94
<hr/>					
Sikkerhedspolitik	55	35	10	100	154
Pol. idéhistorie	53	32	15	100	318
Off. administration	49	35	16	100	573
Int. organisation	47	29	24	100	176
Politisk historie	45	37	18	100	175

I en videnskab, hvis udøvere overvejende er unge, koncentrerer de unges forskningsmæssige interesse sig om de i videnskabens historie unge underdiscipliner.

31) Tabellen er et sammendrag af en større tabel i Heinz Eulau & James G. March, op.cit., p. 82.

Ovenstående tolkning er fremført, fordi den kompletterer mit ræsonnement i den forstand, at den "forklarer", hvorledes de modsætningsforhold, som dybest set udspringer af statskundskabens grundlæggende mangel på teoridannelser, kan vedblive at bestå, uden at de til stadighed behøver at give sig udslag i stormfulde akademiske konflikter. Der ligger også i tolkningen latent en forudsigelse, gående ud på, at behavioralismen og dermed de kvantitative metoder - er kommet for at blive, og på, at utilfredshed med den herskende intellektuelle retning snarere fører til en knopskydning, der igen udløser en ny "knibtangsbevægelse", end til en "kontrarevolution".³²⁾

7. Som allerede flere gange antydnet undervejs, er denne artikel skrevet med store bogstaver. Dels tales der skråsikkert om forhold i et fjerntliggende land og i en stor og i mange henseender fremmedartet akademisk profession. Og dels bærer argumentationen i nogen grad præg af det, man kalder "fejende generalisationer". Ved en gennemlæsning af ovenstående er jeg selv blevet en smule rystet over de mange forenklinger, som jeg har foretaget - og måttet foretage - undervejs. Den, der vil fremhæve, et bestemt aspekt ved et kompliceret hændelsesforløb, kommer imidlertid altid ud i en sådan situation. Man kan jo så håbe på, at læserne vil vide at anvende deres kritiske sans på det, de læser; samtidig må forfatteren naturligvis håbe, at den kritiske læser ikke vil "dutte ham en mening på, hvis vanvid alle kan forstå" ...

Formålet med artiklen var blot at gøre opmærksom på nogle faktorer, der ikke er uden betydning for forståelsen af en videnskabs udvikling. Det er i tråd med resten af mit indlæg, når jeg slutter med spagfærdigt at sige, at i det omfang disse overvejelser overhovedet er relevante, så er de det ikke alene for forholdene på det nordamerikanske kontinent, men lige fuldt for, hvad der i disse år foregår i europæisk statskundskab, især efter stiftelsen i 1970 af det europæiske konsortium for poli-

32) Man kan i så henseende få stof til eftertanke ved at læse William C. Mitchell, "The Shape of Political Theory to Come: From Political Sociology to Political Economy", i S.M. Lipset, op.cit., pp. 101-36.

tologisk forskning (ECPR). Ja, måske er de også relevante for forståelsen af de stier, som betrædes af danske politologer?